

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive study) เพื่อศึกษาพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนที่มีภาวะเสี่ยงต่อโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ ประชาชนอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป ในเขตรับผิดชอบของเครือข่ายบริการสุขภาพอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ที่ได้รับการคัดกรองภาวะเบาหวานและความดันโลหิตสูง มีผลการตรวจภาวะเสี่ยงโรคเบาหวานและตรวจวัดความดันโลหิต และได้รับการประเมินว่ามีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรคเบาหวาน หรือโรคความดันโลหิตสูง โรคใดโรคหนึ่งหรือทั้งสองโรค โดยใช้ฐานข้อมูลที่มีการบันทึกอย่างครบถ้วนตามรายงานการควบคุมโรคไม่ติดต่อ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย) ปีงบประมาณ 2549 จำนวน 4,653 คน

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป ในเขตรับผิดชอบของเครือข่ายบริการสุขภาพอำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายที่ได้รับการประเมินว่ามีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรคเบาหวาน หรือโรคความดันโลหิตสูง โรคใดโรคหนึ่งหรือทั้งสองโรค ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนดังนี้

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamene, 1967) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 369 คน การสุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multistage random sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ทำการคำนวณสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละสถานบริการโดยจำนวนกลุ่มตัวอย่างของสถานบริการคำนวณจาก

= จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้ทั้งหมด คูณ จำนวนประชากรที่มีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงของสถานบริการหารด้วยจำนวนประชากรที่มีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรคทั้งหมด

2. คำนวณหาช่วงของกลุ่มตัวอย่าง (sampling interval) เพื่อเป็นการสุ่มตัวอย่างของสถานบริการให้มีโอกาสเลือกเท่าเทียมกัน โดยคำนวณจาก จำนวนประชากรที่จะศึกษาทั้งหมดหารด้วย กลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้

3. จัดเรียงกลุ่มตัวอย่างของแต่ละสถานบริการตามรหัสประจำตัวประชาชน

4. เลือกกลุ่มตัวอย่างของแต่ละสถานบริการ ตามช่วงของกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้ จนครบตามจำนวน

โดยกลุ่มตัวอย่างต้องเป็นผู้ไม่มีความบกพร่องในด้านการรับรู้ สามารถสื่อสารภาษาไทยเข้าใจ และยินยอมให้ความร่วมมือในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์ ด้วยแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย ข้อมูล 2 ส่วน ได้แก่

1) ข้อมูลทั่วไป มีข้อความอยู่ 8 ข้อ ลักษณะคำถาม เป็นข้อความแบบปลายปิด ปลายเปิดและเติมคำ

2) ข้อมูลพฤติกรรมสุขภาพ ประกอบด้วย

2.1 พฤติกรรมด้านการรับประทานอาหาร มีคำถามอีก 13 ข้อย่อย เป็นคำถามปลายปิดจำนวน 12 ข้อย่อย และคำถามปลายเปิดอีก 1 ข้อย่อย ลักษณะคำตอบผู้ตอบจะต้องเลือกคำตอบตามที่ได้ปฏิบัติจริงหรือตรงกับความเป็นจริงดังนี้

ลดลง หมายถึง หลังจากทราบผลการคัดกรองโรคแล้วผู้ตอบได้ปฏิบัติพฤติกรรม การรับประทานอาหารลดลงตามข้อความในประโยคนั้น

เท่าเดิม หมายถึง หลังจากทราบผลการคัดกรองโรคแล้วผู้ตอบได้ปฏิบัติ พฤติกรรม การรับประทานอาหารเท่ากับก่อนการคัดกรองโรคตามข้อความในประโยคนั้น

เพิ่มขึ้น หมายถึง หลังจากทราบผลการคัดกรองโรคแล้วผู้ตอบได้ปฏิบัติ พฤติกรรม การรับประทานอาหารเพิ่มขึ้นตามข้อความในประโยคนั้น

2.2 พฤติกรรมด้านการออกกำลังกาย มีคำตอบ 2 ข้อใหญ่ คำถามมีลักษณะเป็นปลายปิด ผู้ตอบจะต้องตอบตรงกับที่ได้ปฏิบัติจริงหรือตรงกับความเป็นจริง

และในคำตอบของการมีกิจกรรมทางกาย/ออกกำลังกายมีคำถาม จำนวน 8 ข้อย่อย มีลักษณะคำถามปลายปิด ผู้ตอบจะสามารถต้องเลือกคำตอบได้หลายข้อ โดยเลือกตอบตรงกับที่ได้ปฏิบัติจริงหรือตรงกับความเป็นจริง

2.3 พฤติกรรมเลี้ยงต่อสุขภาพ มี 3 ข้อ ได้แก่ พฤติกรรมการสูบบุหรี่/ ยาสูบ ,การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ,การดื่มเครื่องดื่มชูกำลัง ในแต่ละข้อมีคำตอบให้เลือก 6 ข้อย่อย ลักษณะคำถามเป็นปลายปิด ผู้ตอบจะต้องเลือกตรงกับที่ได้ปฏิบัติจริงหรือตรงกับความเป็นจริง

2.4 พฤติกรรมด้านอารมณ์และจิตใจ มี 4 ข้อใหญ่ในแต่ละข้อมีคำตอบให้เลือก 5, 6 และ 7 ข้อย่อย ลักษณะคำถามเป็นปลายปิด ผู้ตอบสามารถเลือกคำตอบได้มากกว่า 1 ข้อโดยเลือกตอบตามที่ได้ปฏิบัติจริงหรือตรงกับความเป็นจริง

2.5 พฤติกรรมด้านการใช้ยาเพื่อการดูแลสุขภาพของตนเองมี 1 ข้อ และในข้อคำถามมีอีก 5 ข้อย่อย ในแต่ละข้อย่อย มีลักษณะคำตอบเป็นคำถามปลายปิด ผู้ตอบจะต้องเลือกคำตอบตามที่ได้ปฏิบัติจริงหรือตรงกับความเป็นจริง

2.6 พฤติกรรมด้านการควบคุมน้ำหนักมี 2 ข้อใหญ่ ในแต่ละข้อมีคำถามข้อย่อยเป็นลักษณะคำถามปลายปิดให้เลือกตอบ โดยเลือกตอบตามที่ได้ปฏิบัติจริงหรือตรงกับความเป็นจริง

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity)

ผู้ศึกษานำแบบสัมภาษณ์พฤติกรรมสุขภาพที่สร้างขึ้น ไปตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้พิจารณาตรวจสอบ จำนวน 3 ท่าน คือ แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านอายุรกรรม ที่ปฏิบัติงานในคลินิกเบาหวานและความดันโลหิตสูง พยาบาลที่ปฏิบัติงานเวชปฏิบัติผู้เชี่ยวชาญด้านด้านการส่งเสริมสุขภาพ และอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิเคราะห์และประเมินผล คำนวณหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (CVI: Content Validity Index) ได้ค่าเท่ากับ 0.94 (ภาคผนวก ค) นำข้อเสนอแนะที่ได้มาพิจารณาร่วมกับอาจารย์ผู้ควบคุมการศึกษาค้นคว้าแบบอิสระ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

ผู้ศึกษานำแบบสัมภาษณ์พฤติกรรมสุขภาพของประชาชนที่มีภาวะเสี่ยงต่อโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะและผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ไปทดลองใช้

กับกลุ่มอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่มีคุณสมบัติคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความถูกต้องของข้อมูลจากการสัมภาษณ์กับข้อมูลที่ต้องการ ในเขตพื้นที่ตำบลรอบเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 30 คน เพื่อนำมาปรับปรุงในด้านภาษา การใช้คำถาม และการเรียงลำดับคำถาม

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ศึกษาได้ขออนุญาตดำเนินการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะบัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และได้รับเอกสารรับรองโครงการวิจัย จึงเริ่มดำเนินการศึกษาวิจัย โดยผู้ศึกษาแนะนำตัวเองแก่ประชากรกลุ่มตัวอย่าง อธิบายวัตถุประสงค์ในการศึกษาขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และชี้แจงให้ทราบถึงสิทธิในการตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมการศึกษาครั้งนี้ คำตอบหรือข้อมูลทุกอย่างจะถือเป็นความลับ และผู้ศึกษาจะนำเสนอในภาพรวมในรายงานวิชาการเท่านั้น โดยการตอบแบบสัมภาษณ์ ไม่มีผลต่อการปฏิบัติงาน หรือผลอย่างอื่นที่กลุ่มตัวอย่างจะได้รับ

การรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองพร้อมกับผู้ช่วยเก็บข้อมูลจำนวน 2 คน โดยใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้ที่มีภาวะเสี่ยงต่อโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ของสถานบริการสุขภาพ 29 แห่งในเขตรับผิดชอบของเครือข่ายบริการสุขภาพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน กรกฎาคม 2550 ถึง สิงหาคม 2550

โดยดำเนินงานตามขั้นตอน ดังนี้

- 1) ทำหนังสือแนะนำตัวจาก บัณฑิตศึกษาสถาน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถึง นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดเชียงราย เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ และขออนุญาตในการดำเนินการศึกษา
- 2) ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองเชียงราย สถานีอนามัยในเขตรับผิดชอบของเครือข่ายบริการสุขภาพอำเภอเมืองเชียงราย 29 แห่งและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดของโครงการศึกษา พร้อมกับขออนุญาตและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3) เตรียมความพร้อมผู้ช่วยเก็บข้อมูลจำนวน 2 คนโดยการทำความเข้าใจในเทคนิคการสัมภาษณ์ ข้อคำถามและความเข้าใจของแบบสอบถาม การแปลความหมายคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง โดยทำความเข้าใจที่ตรงกัน

4) การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ได้ทำการนัดหมายกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการแจ้งรายชื่อกลุ่มตัวอย่างไปยังสถานบริการ เพื่อนัดหมายกลุ่มตัวอย่าง มายังสถานบริการตามวันเวลาที่กำหนด

5) ในการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์และผู้ช่วยเก็บข้อมูลแนะนำตัวเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษา พร้อมทั้งขอความยินยอมในการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง และสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่บ้านโดยใช้ช่วงเวลา ในการเก็บข้อมูลที่เหมาะสม ในกรณีที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ไม่เข้าใจในข้อคำถาม ผู้สัมภาษณ์จะพยายามอธิบายข้อคำถามพร้อมยกตัวอย่างให้ผู้ถูกสัมภาษณ์สนใจและตรวจสอบความเข้าใจในข้อคำถามให้ตรงกัน

6) ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลในแต่ละหัวข้อของแบบสัมภาษณ์ของแต่ละกลุ่มตัวอย่างหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จสิ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน